

УДК 37.015.3

В. С. РИЖИКОВ

Інститут права МАУП, м. Київ

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ У ПРОЦЕСІ ІГРОВОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Наукові праці МАУП, 2008, вип. 3(19), с. 177–180

Розкривається технологія навчальних ігор, значення і вплив психологічних чинників (мотивація, емоційна стійкість, активність) на формування сучасного юриста.

Сучасна складна соціокультурна ситуація, загострення економічних проблем суспільного розвитку актуалізують питання підвищення загального рівня економічної підготовки всіх фахівців, сфера професійної діяльності яких вимагає від них ґрунтовних знань, навичок і вмінь в галузі економічної теорії та можливості їх практичного використання. Формування правової держави, вдосконалювання законодавства вимагають значного реформування системи підготовки кваліфікованих юридичних кадрів, спрямованої на розвиток самостійного юридичного мислення, формування професійної юридичної правосвідомості, твердження основних принципів і цінностей, пов'язаних з моральними основами, гуманістичною значущістю права в житті суспільства. Сьогодні потрібна генерація сучасних юристів, здатних працювати в нових динамічних соціальних, економічних і політичних реаліях і чітко передбачати економічні наслідки своїх правових дій.

Провідною складовою професійного інтелекту сучасного юриста є економічна культура, що лежить в основі професійної діяльності в умовах

ринкової економіки. Економічний компонент системи юридичного утворення дасть можливість майбутньому юристу не тільки на високому рівні виконувати професійні обов'язки, а й опанувати засіб адекватного оцінювання ресурсів і цінностей людського капіталу, компетентного вибору життєвого шляху.

Економічна культура юриста передбачає глибокі знання чинного законодавства в економічній галузі, які необхідні юристу для ефективного економіко-правового регулювання ринкових відносин у правовому полі держави.

Ігровий характер формування пізнавальної діяльності юриста дає можливість застосовувати ситуаційні завдання з урахуванням додаткового інтелектуального навантаження на тлі основної діяльності. В умовах ринкової економіки у правовому полі, що швидко змінюється, відповідне положення особливо актуально. При проведенні такого заняття студенти можуть виконувати різні ролі правового характеру в процесі формування економічної культури. Це дає можливість студентам усвідомити, що правильність і раціональність

ухвалення рішення спричиняють позитивні економічні наслідки. У відповідній ситуації при формуванні економічної культури студента-юриста останній повинен логічно переробити масу інформації, виробити альтернативну гіпотезу прийняття рішень, обґрунтувати робочу гіпотезу, включаючи модель прийняття й реалізації рішення. В таких випадках для юриста велике значення мають його резервні можливості щодо переробки додаткової інформації на тлі сильного емоційного напруження.

Психологічна теорія діяльності, з поглядів дослідників Л. С. Виготського [1], О. М. Леонтьєва [2; 3], подає три основних види людської діяльності — трудовий, ігровий і навчальний. Ці види тісно взаємозалежні та взаємопов'язані. Аналіз психолого-педагогічної літератури з теорії виникнення гри в цілому дає можливість представити спектр її призначень для розвитку й самореалізації у навчанні. Німецький психолог К. Гросс першим наприкінці ХХ ст. зробив спробу систематичного вивчення гри, він називав гру споконвічною школою формування поведінки. Він вважав, що якими б зовнішніми або внутрішніми факторами ігри не мотивувалися, основна їх мета — стати для учнів школою життя. Гра — це об'єктивно-первинна стихійна школа, яка надає учневі можливість ознайомитись з особливостями, традиціями, поведінкою у суспільстві, з досвідом викладача щодо набуття навичок професійної діяльності.

Технологія ігрових форм навчання націлена на те, щоб навчити студентів-юристів усвідомлювати мотиви свого навчання, своєї професійної поведінки у грі, а також у житті, тобто формувати мету й програми власної самостійної діяльності та передбачати її можливі наслідки [5].

Гра — найбільш доступний для учнів вид діяльності, засіб перероблення отриманої навчальної інформації на лекціях, практичних заняттях, у процесі самопідготовки, роботи з навчальною літературою та іншими науковими джерелами. У студентів у процесі гри яскраво виявляються особливості мислення, уява про майбутню професійну діяльність, емоційна стійкість, активність, що розвиває потребу в професійному спілкуванні. Цікава гра підвищує розумову активність студента, при цьому він може вирішити більш важке завдання, ніж на традиційному практичному занятті, причому з меншими затратами часу, але це зовсім не означає, що заняття повинні проводитися тільки у формі гри. Гра — це тільки один з методів, який дає гарні результати тільки у сполученні з іншими

видами навчальної діяльності (лекції, практичні заняття, самостійна робота).

Відповідно до мети, завдання нашого наукового дослідження ефективності використання рольових і ділових ігор у навчальному процесі підготовки майбутніх юристів нами було сформовано контрольну (КГ) та експериментальну групу (ЕГ). Експериментальні дослідження проводилися на базі Кіровоградського інституту регіонального управління та економіки, Кіровоградської філії Міжнародного відкритого університету розвитку людини "Україна", де ведеться відповідна підготовка юристів.

З метою коректного проведення експериментальних досліджень всі студенти були попередньо (до початку експерименту) вирівняні за основними показниками, що впливають на успішність засвоєння навчального матеріалу.

Студенти вирівнювалися за наступними показниками:

- за успішністю з основних загальноосвітніх і спеціальних юридичних дисциплін;
- за розумовими здібностями;
- за суб'єктивним контролем;
- за особливостями вольової саморегуляції;
- за комунікативними та організаторськими здібностями;
- за спрямованістю особистості.

Ці показники були підібрані таким чином, щоб вони показували взаємозв'язок особистісних, психологічних якостей і вимог майбутньої професійної діяльності юриста.

Усі параметри в обох групах піддавалися математичній обробці й прораховувалися до рівня значущості за t -критерієм. Розбіжності основних досліджуваних параметрів виявилися недостовірними при $t = 0,53$; $p < 0,95$, а це давало підстави стверджувати про однорідність стартового стану груп і давало змогу провести експериментальні дослідження [4; 5].

Дидактичним наповненням гри при перевірці значущості психологічних чинників мотивації, емоційної стійкості, активності у формуванні майбутнього фахівця-юриста були ситуаційні завдання із практики професійної діяльності юриста в сучасних ринкових умовах.

Зазначимо, що для визначення ефективності діяльності студентів у процесі моделювання кримінальної ситуації нами враховувалися такі важливі психологічні показники, як мотивація, емоційна стійкість, активність.

Основним психологічним показником є *мотивація*, а у досліджуваній нами проблемі це мо-

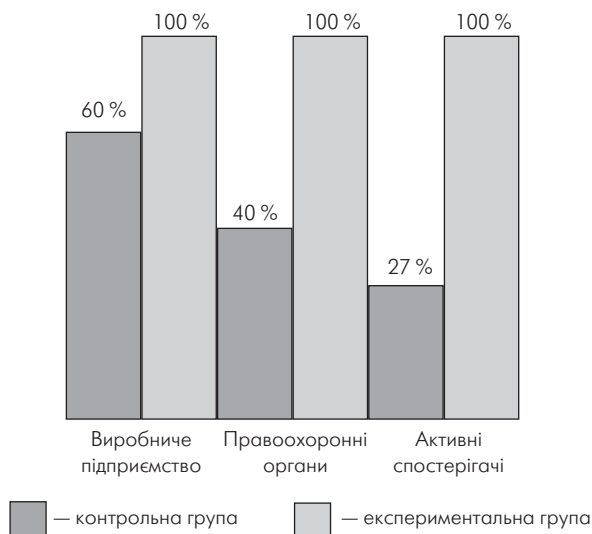

Рис. 1. Мотивація за підсумковим контролем в експериментальній і контрольній групах при проведенні рольової гри “Методи боротьби з тіньовою економікою”

Рис. 3. Активність за підсумковим контролем в експериментальній та контрольній групах при проведенні рольової гри “Методи боротьби з тіньовою економікою”

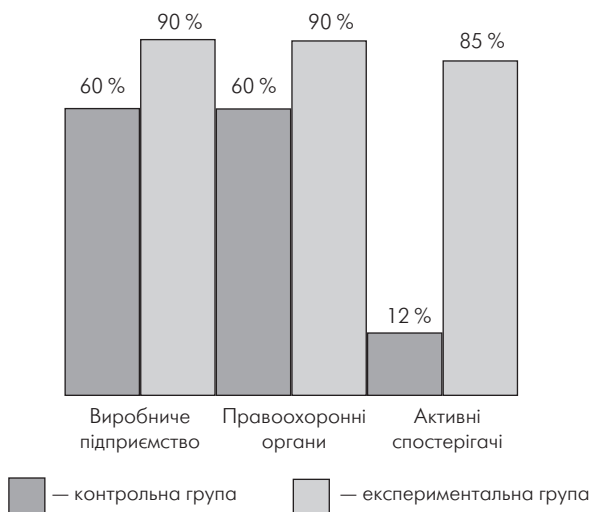

Рис. 2. Емоційна стійкість за підсумковим контролем в експериментальній та контрольній групах при проведенні рольової гри “Методи боротьби з тіньовою економікою”

тивация діяльності. Численними дослідженнями встановлено, що мотивація діяльності є побічним продуктом більш глибоких соціальних мотивів. Для досягнення успіху в рольових іграх мотивація має принципово важливе значення, оскільки

відбиває рівень професійної готовності. У ситуації, коли майбутньому юристові необхідно вирішити правове завдання в економічному полі, студент повинен мати певні знання, володіти відповідними навичками й уміннями в цій галузі, тобто у майбутнього юриста має бути сформована економічна культура, що і є пусковим механізмом до діяльності (рис. 1) [4].

Емоційна стійкість є важливим показником для оцінювання діяльності майбутніх юристів. Вона характеризує здатність ефективно виконувати свої професійні обов'язки в емоційно насиченому полі, впевненість у своєму професіоналізмі, психологічну витримку. Цей показник ефективно діє у сполученні з професійними знаннями, навичками та вміннями кваліфіковано приймати і реалізовувати правові рішення (рис. 2) [4].

Активність визначається кількістю запропонованих раціональних рішень у процесі гри учасником. Активність КГ у команді правоохоронних органів і виробничого підприємства склала 20%. В ЕГ активність команди правоохоронних органів склала 85%, виробничого підприємства — 90%. Активні спостерігачі в КГ були активними учасниками гри на рівні 7%, а в ЕГ — 90% (рис. 3) [4].

Література

1. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Под ред. В. В. Давыдова. — М.: Педагогика, 1994. — 479 с.
2. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики. — М.: Изд-во МГУ, 1972. — 575 с.
3. Леонтьев А. Н. Деятельность, сознание, личность. — М.: Политиздат, 1977. — 304 с.
4. Рыжиков В. С. Методика формирования экономической культуры в процессе подготовки будущих юристов: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. — Луганск, 2006. — С. 176–179.
5. Рыжиков В. С. Деловые игры как составляющие методики формирования экономической культуры в процессе подготовки будущих юристов // Науч. тр. Академии. — Вып. 10 / Под. ред. Р. Н. Макарова. — Кировоград, 2005. — С. 30–49.

Технологія ігрових форм навчання призначена для того, щоб навчити студентів усвідомлювати мотиви свого навчання, своєї професійної поведінки у грі, а також у житті, тобто формувати мету й програми власної самостійної діяльності та передбачати її можливі наслідки. Ігрове навчання сприяє ефективному формуванню психологічних складових: мотивації, емоційної стійкості, активності, становленню нової особистості — генератора ринкових перетворень у державі.

Технология игровых форм обучения направлена на то, чтобы научить студентов осознавать мотивы своего обучения, профессионального поведения в игре, а также в жизни, т. е. формировать цель и программы собственной самостоятельной деятельности и предусматривать ее возможные последствия. Игровое обучение содействует эффективному формированию психологических составных: мотивации, эмоциональной стойкости, активности, становлению новой личности — генератора рыночных преобразований в государстве.

The technology of game forms of training is directed on teaching students-lawyers to realize and understand motives of their training, professional behavior in educational game, and also in a life that is to form the purpose and programs of their own personal independent activity and to provide for its possible consequences. Game training stimulates to effective formation of psychological components: motivation, emotional stability, activity which assist in becoming the new person — the generator of market transformations in the state.

Надійшла 20 червня 2008 р.